

Historia Tańca Irlandzkiego

Anna Musiał

Praca zaliczeniowa z Historii Tańca - Taniec Ludowy

Taniec jest takim obszarem ludzkiej działalności artystycznej, który towarzyszy ludzkości prawdopodobnie od jej zarania, a który najtrudniej poddaje się opisowi. Dopiero od momentu wynalezienia zapisu filmowego dysponujemy niezawodną metodą zachowania tego aspektu kultury. Chcąc dotrzeć do wcześniejszych czasów musimy się opierać na bardzo niedoskonałych opisach słownych lub obrazach. Historia tańca irlandzkiego rozpoczęła się w momencie przybycia Celtów do Irlandii, co nastąpiło ok. 300 lat p.n.e. Celto wie zamieszkujący wówczas dużą część Europy posługiwali się jednym językiem i mieli wspólny system wierzeń. Nie stworzyli jednak nigdy większego państwa, raczej całą sieć małych królestw - w Irlandii, wyspie prawie czterokrotnie mniejszej od obecnej Polski, było ich 150. Lud ten, posiadający bardzo bogatą kulturę materialną przykładał ogromną wagę do sfery kultury niematerialnej. Z zachowanych opisów wiemy, że posiadał całą, skomplikowaną strukturę służącą zachowaniu historii, tradycji i muzyki, prawdopodobnie więc również taniec był ważnym aspektem ich życia. Niestety, była to kultura słowa mówionego, nie mamy więc żadnych bezpośrednich relacji dotyczących tego okresu. Mieszkańcy wyspy wcześniej przyjęli chrześcijaństwo: na początku V w. n. e. Do naszych czasów zachowały się wspaniałe księgi powstałe ok. VIII w., zdobione charakterystycznymi dla kultury celtyckiej ornamentami. Następnym, znaczącym dla rozwoju społeczności zamieszkującej Irlandię wydarzeniem były najazdy Wikingów. Wikingowie założyli pierwsze w Irlandii miasta, np. Dublin. Wnieśli również swój wkład w rozwój kultury ludności zamieszkującej wyspę. W XII w. Irlandia została podbita przez Angielskich Normanów. Kultura celtyckiej Irlandii była jednak tak silna, że kultura zdobywców musiała jej ustąpić i przez następne dwieście lat tradycje i zwyczaje pokonanych całkowicie zasymilowały tradycje anglo-normańskie. Aby temu zaradzić w 1366 zostały uchwalone „Statuty z Kilkenny” nakładające bardzo surowe sankcje za kultywowanie tradycji irlandzkiej, między innymi języka. Mimo to, kultura ta przetrwała aż do naszych czasów.

W poł. XVI w. mamy już wzmianki o kilku charakterystycznych dla Irlandii tańcach. Były to *Rince Fada* (irl. Długi Taniec), w którym partnerzy stoją naprzeciw siebie w dwóch liniach, skąd pochodzi nazwa; *Irish Hey*, najprawdopodobniej taniec w ustawieniu po kole; *jigi*, tańczone jako tańce grupowe; *Trenchmores*, wersja tańca chłopskiego na dużą ilość tancerzy. Tańczono również tańce z mieczami (*sword dances*). Trudno jest ustalić, jaki wpływ na powstanie tych tańców miały kultura angielska czy francuska, charakterystyczne jest jednak to, że tańce irlandzkie miały szybsze tempo niż ich odpowiedniki w innych krajach. Wzmianki o tańcu znajdujemy w tym okresie głównie w opisach przyjazdu władców angielskich na wyspę. Jednocześnie należy zaznaczyć, że cały czas kultura irlandzka była tępiona. Zakazane było granie na jednym z narodowych instrumentów, na *uilleann pipes*, czyli dudach

irlandzkich. Mimo to muzyka i taniec towarzyszyły życiu ludności Irlandii, zarówno chłopom, jak i anglo-irlandzkiej arystokracji. Tańczono na dworach i pod gołym niebem, z okazji świąt, ślubów i chrztów. Ciekawym zwyczajem odziedziczonym po celtyckich przodkach było tańczenie podczas czuwania przy zwłokach.

Pomimo wielu ograniczeń i restrykcji, jakie spotykały kultywowanie i rozwój rodzimej tradycji i kultury, w wieku XVIII nastąpił znaczący postęp w dziedzinie tradycyjnego tańca irlandzkiego. Pojawili się mianowicie mistrzowie tańca. Byli to wędrowni nauczyciele tańca odwiedzający wioski na danym obszarze. Zwykle pozostawali w jednej wsi około sześciu tygodni. Goszczeni byli przez jedną z rodzin, co było dla tej rodziny wielkim zaszczytem. Mistrzowie uczyli tańca wszędzie, gdzie tylko było trochę miejsca: w kuchniach, na rozstajach dróg, w stodołach. Czasami mistrzowie ci uczyli również innych umiejętności np. szermierki. Mistrzowi tańca płacono pod koniec trzeciego tygodnia pobytu w danej wiosce. Składała się na to honorarium cała wioska. Każdy z mistrzów miał swój repertuar „kroków” (w tańcu irlandzkim „krok” to ruch wypełniający 8 taktów muzyki). Oczywiście repertuar ten zmieniał się w czasie. Nauczyciele mieli swój obszar, który odwiedzali, zdarzały się więc porwania mistrza do wioski spoza tego obszaru. Czasami mistrzowie tańca spotykali się podczas tradycyjnych zabaw i organizowane były zawody w tańcu. Wygrywał ten uczestnik, który znał więcej kroków. Czasami pokonany zrzekał się części swojego „terytorium” na rzecz zwycięzcy. Właśnie XVIII w. jest czasem powstawania i różnicowania się typów tańca irlandzkiego, w takim kształcie, jakie istnieją do tej pory.

Pod koniec XIX w. zaczęły w Irlandii pojawiać się organizacje dążące do odrodzenia irlandzkiej kultury, a przede wszystkim języka. Ogólnie ruch ten nazwany został odrodzeniem celtyckim. Jedną z ważniejszych organizacji tego ruchu była Liga Gaelicka (Coradh na Gaeilge). Wniosła ona ogromny wkład w podniesienie świadomości narodowej i kulturalnej Irlandii.

W roku 1929 powstała Komisja Tańca Irlandzkiego (An Coimisiun le Rinci Gaelacha). Celem tej organizacji było ustanowienie zasad dotyczących tańca irlandzkiego, jego wykonywania, a przede wszystkim nauczania. Powstały również przepisy odnoszące się do zawodów tanecznych i sposobów sędziowania. Komisja działa do tej pory i cały czas spełnia właśnie te cele. W nawiązaniu do tradycji z epoki mistrzów tańca, jeszcze przed powstaniem Komisji Tańca Irlandzkiego, Gaelic League zorganizowała pierwsze zawody w tańcu irlandzkim. Odbyły się one w 1897 roku w Londynie, a miały na celu propagowanie kultury irlandzkiej. Od tej pory zawody są organizowane nie tylko w Irlandii i Wielkiej Brytanii, ale także w innych krajach, w miarę jak rosła popularność tańca irlandzkiego. Zawody mają różną rangę, aż do Mistrzostw Świata. Po raz pierwszy Mistrzostwa Świata zostały organizo-

wane w 1970 r. W zawodach tancerze rywalizują we wszystkich typach tańca irlandzkiego i w różnych grupach wiekowych.

Istnieje również bardzo wiele szkół tańca irlandzkiego, w których zarówno można się przygotować do występu w zawodach, jak i po prostu potańczyć dla przyjemności. Oprócz szkół są także organizowane różnego rodzaju warsztaty z nauką różnych rodzajów tańca. Najważniejsze jednak w tańcu irlandzkim jest to, że cały czas Irlandczycy podczas różnych spotkań i uroczystości bawią się i tańczą swoje tańce przy swojej irlandzkiej muzyce.

W Irlandii znanych jest kilka typów rytmów i akcentowania do których się tańczy. Podstawowe typy rytmów to *reel*, *jig*, *hornpipe*. *Reel* został przywieziony ze Szkocji przez mistrzów tańca w XVIII w. Jest on grany na 4/4 w stosunkowo szybkim tempie. *Jig* jest grany na 6/8 i w zależności od tempa i akcentowania można wyróżnić *single*, *double* lub *treble jig'a*. Również wariacją *jiga* jest *slippjig*, który jednak ma metrum 9/8. *Hornpipe* ma metrum 2/4 lub 4/4, grany jest w dosyć wolnym tempie. Ten typ rytmu został zasymilowany z tradycji angielskiej. Mimo tego, że rytmy używane w Irlandii są spotykane również w innych tradycjach, lub wręcz z nich się wywodzą, podległy one zasadniczym zmianom w swoim charakterze. Najbardziej charakterystyczne dla Irlandzkich muzyków było znaczne przyspieszanie tempa granych utworów, zmiany w akcentowaniu i dodawanie bardzo wielu muzycznych ozdobników.

Obecnie wyróżnia się trzy grupy tańców irlandzkich. Są to tańce *ceili*, tańce solowe, w których wyróżnić można taniec w miękkich butach i taniec stepowany i tańce *setowe*.

Ceili to zgromadzenie przy muzyce i tańcu, stąd właśnie pochodzi nazwa tej grupy tańców. Są to tańce grupowe. Współczesne tańce *ceili* uważa się za tańce bezpośrednio wywodzące się z tradycji tanecznej Irlandii. Na takie pochodzenie wskazuje ich układ. Są wśród nich tańce, w których tancerze stają w dwóch rzędach naprzeciw siebie - *long* lub *line dances*. Takie ustawienie tancerzy jest najbardziej archaiczne. Również dość wczesną formą układu tanecznego jest ustawienie tancerzy po kole (*round dances*). Uważa się, iż takie ustawienie wprowadzili w Irlandii najeźdźcy normańscy w XII w. Tańce te również tańczy się w układzie para, trójka lub czwórka naprzeciw takiej samej ilości partnerów. Po przetańczeniu całego układu z danymi partnerami tancerze zmieniają partnerów naprzeciw i cały układ tańczony jest od nowa. Taka struktura tańca nazywana jest *progressive line dance*. Są wśród tańców z tej grupy także takie, w których wyraźnie widać wpływ francuskich kadryli. Mimo zachowanych z przeszłości ustawień i figur w tańcach *ceili*, wiele układów tych tańców było rekonstruowane lub wręcz tworzone na początku XX w. Powstał zbiór „obowiązkowych” tańców *ceili* („Ar Rinncidhe Fóirne”). Tańce tego rodzaju tańczone są właściwie tak samo na terenie ca-

łej Irlandii. Występują w nich określone kroki i figury, które nie podlegają lokalnym zmianom. Tańce *ceili* tańczone są do rytmów *reel'a*, *jig'a* i *single jig'a*. Tańce te obecnie tańczy się w tzw. miękkich butach, czyli w specyficznych, irlandzkich baletkach. Charakterystyczne dla tego rodzaju tańca jest tańczenie na palcach oraz szybkie i energiczne wykonywanie figur, brak za to wystukiwania rytmu stopami.

Taniec stepowany pojawił się w epoce mistrzów tańca pod koniec XVIII w., jako element rywalizacji pomiędzy mistrzami. Jest to taniec solowy. Tańce takie mogą być tańczone w miękkich butach, czyli w baletkach (dawniej po prostu boso) lub w tzw. twardych butach - *hard shoes* (dawniej w zwyczajnych butach, które dla wzmocnienia były często podkute pod palcami). Obecnie twarde buty mają obcas oraz specjalną podkładkę pod palcami, służącą do uderzania. W tańcu w baletkach ważna jest szybkość wykonywania kroków, tańczenie wysoko na palcach, nogi podczas tańca powinny przez cały czas być skrzyżowane, a stopy „odkręcone”. Charakterystyczne są również wysokie skoki i wykopy, często powyżej linii bioder. Korpus cały czas powinien pozostać prosty, a ręce wzdłuż ciała.

Zasady te dotyczą również tańca solowego w twardych butach, gdzie dodatkowo tancerz wybija rytm przede wszystkim właśnie przednią częścią buta, a nie obcasem. Nie ma właściwie uderzeń obcasem, ponieważ w twardych butach również tańczy się na palcach. Bardzo ważnym elementem była również umiejętność tańczenia na bardzo małej przestrzeni - mówiono, że mistrz powinien zatańczyć „na talerzu”. Obecnie ze względu na zupełnie inne warunki, w jakich odbywają się mistrzostwa, czy pokazy ten wymóg już nie obowiązuje. Stepując tancerz powinien również rytm swojego tańca dokładać do rytmu muzyki. W kategorii tańców stepowanych mieszczą się również tańce przeznaczone dla większej ilości tancerzy. Ten rodzaj nazywany jest *set step dance*. Są one tańczone do specjalnych melodii, niektórych skomponowanych 250 lat temu.

Następną grupą są tańce setowe. Zasadniczo wywodzą się one z kadryli tańczonych na dworze francuskim od końca XVIII w. Zostały one zaadaptowane i zmodyfikowane zgodnie z irlandzką tradycją taneczną przez mistrzów tańca. Charakterystycznym dla tych tańców jest ustawienie tancerzy. Do tańców setowych potrzebne są cztery pary w ustawieniu para naprzeciw pary na ramionach krzyża. Jest to tzw. *set kołowy*. Pary zasadniczo tańczą w objęciu jak do walca - co jest charakterystyczne tylko dla tego rodzaju tańca irlandzkiego. Również tylko w tańcach setowych można tańczyć do rytmu walca. Jeden z najstarszych tańców setowych to właśnie *Waltz Cotillon*.

Bardzo szybko te tańce stały się popularne na terenie całej Irlandii. Dostyc wcześniej również zaczęły się wytwarzać regionalne różnice w krokach i sposobie ich wykonywania. Tańce te mają bardzo szybki rytm i podobnie,

jak w tańcach stepowanych tancerze starają się swym tańcem „uzupełnić” rytm grany przez muzyków. Mimo, że tańce *ceili* uważane są za najbardziej „irlandzkie”, to właśnie tańce setowe są do dziś najbardziej popularne i tańczone właściwie przez wszystkich. To te tańce najczęściej możemy zobaczyć w pubach i podczas różnego typu zabaw. W latach pięćdziesiątych XX w. nastąpił renesans tańców setowych. Wtedy też odbyły się pierwsze mistrzostwa w tych tańcach.

Dla wszystkich typów tańca irlandzkiego charakterystyczna jest sztywna, wyprostowana sylwetka, szybkie tempo kroków i ich duży stopień komplikacji, zwłaszcza pod względem rytmicznym i energiczne wykonywanie figur. Bardzo charakterystycznym jest brak ruchów rąk i górnej części ciała. Ręce podają sobie tancerze wtedy, gdy jest to potrzebne do wykonania jakiejś figury, a ruch ten też powinien być szybki i ostry.

Strój do tańca jest obecnie dość szczegółowo opisany przez Komisję Tańca Irlandzkiego. Obowiązuje on różnego typu zawodach. Oczywiście podlegał on różnym modyfikacjom. Dawniej tancerze występowali po prostu w codziennych ubraniach, zapewniających jednak swobodę ruchów, stąd np. dziewczęta tańczące miały krótsze niż obowiązywały wówczas spódnice. Zasadniczo strojem w latach 20 i 30 XX w. była dość szeroka spódnica długości tuż za kolano i obcisła bluzka, czy góra od sukienki. Tancerki miały też specyficzne szale umocowane na obu ramionach, spływające na plecy. Mniej więcej w latach 20 ubiegłego wieku zostały również zaadaptowane kilty jako strój męski do tańca. Do tego panowie nosili koszule i marynarki. Kilty zwykle są w jasnych kolorach, marynarki w ciemnych, a do marynarki z tyłu umocowany jest szal, czy szarfa, podobnie jak u pań. Męski strój niewiele zmienił się od tego czasu. Obecnie chłopcy mogą również występować w spodniach. Wtedy ubierają do tego samą koszulę, już bez marynarki. Strój dziewcząt zmieniał się na coraz bardziej kolorowy i błyszczący.

Obecnie sukienki mają sztywne spódnice, z jedną lub dwoma kontrafałdami, obcisłą górę, ozdobioną koronkowym kołnierzykiem. Całe sukienki ozdobione są aplikacjami naszywanymi maszynowo. Również kolory i materiały dzisiejszych sukienek są bardzo różnorodne. Szkoły mają identyczne stroje dla swoich członków, w których występują czy to na zawodach czy na innych pokazach. Tancerze na wyższym poziomie mogą sobie sprawić strój tylko do występów solowych. Po pojawieniu się różnego rodzaju show, wykorzystujących muzykę i taniec irlandzki takich jak *Lord of the Dance* czy *Riverdance*, wśród starszych tancerek pojawiły się sukienki prostsze, nawiązujące do stylu kostiumów w tych przedstawieniach. Oczywiście stroje tego typu właściwie nie mogą być używane podczas zawodów. Są one raczej wykorzystywane przez różnego rodzaju grupy taneczne prezentujące taniec irlandzki.

Historia Tańca Irlandzkiego

Obecnie taniec irlandzki jest niezwykle popularny nie tylko w Irlandii, ale i na całym świecie. Można nie tylko być widzem na różnych pokazach i przedstawieniach, ale również samemu spróbować tańczyć. W wielu miejscach na świecie są szkoły tańca irlandzkiego, w których można nauczyć się tych tańców. Najwspanialsze jednak jest to, że taniec ten wciąż jest tańczony przez zwykłych ludzi podczas spotkań w pubach czy podczas specjalnie organizowanych zabaw. Nie trzeba być mistrzem, być członkiem jakiejś szkoły czy zespołu, trzeba tylko wyjść na parkiet i zatańczyć.